

LAUSUNTO
19.6.2025
Dnro:396/D.a.2./2025

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/10556/2024 ja
Hanketunniste: STM035:00/2024

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi yleistukilaki. Yleistuki olisi uusi työttömän työnhakijan perustoimeentuloa turvaava etuus. Yleistuki olisi tarveharkintainen.

Peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea koskeva sääntely työttömyysturvalaissa ehdotetaan kumottavaksi. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi yleistukilaista ja peruspäivärahaa koskevista muutoksista johtuen.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työvoimaviranomaisen järjestämien työnhakukeskustelujen sisältöä ja järjestämistapaa muutettaisiin työttömyyden pitkittyessä. Lisäksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annettuun lakiin tehtäisiin yleistukilain säätämisestä ja työttömyysturvalain muuttamisesta johtuvat muutokset.

Esityksessä ehdotetaan, että yleistuen toimeenpanosta vastaisi Kansaneläkelaitos. Yleistuen myöntäisi ja maksaisi Kansaneläkelaitos. Työvoimaviranomainen tai KEHA-keskus antaisi Kansaneläkelaitokselle työvoimapoliittisen lausunnon yleistuen maksamisen työvoimapoliittisista edellytyksistä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eräitä muita lakeja työttömyysturvalain muuttamisesta ja ehdotetusta yleistukilaista johtuvien muutosten vuoksi. Nämä muutokset olisivat pääosin teknisiä.

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025. Muutosten ehdotetaan tulevan voimaan 1.2.2026.

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut muutoksia työnhakijan palveluprosessiin. Toteutuessaan nämä muutokset vaikuttaisivat myös yleistuen saajalle järjestettävään palveluprosessiin.

Yleistuella on kiinteä yhteys työttömän palveluprosessin toimeenpanoon. Yleistuen valmistelussa on huomioitu työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteilla olevan työvoimapalveluiden kehittämistä koskevan hallituksen esityksen tavoitteet.

Tausta

Tausta Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa perusturvan uudistuksen, joka parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia sosiaaliturvakomitean välimietinnön tekemät suositukset ja selvitykset huomioiden. Uudistuksen tavoitteena on aikaansaada yksi yleistuki sisältäen perusosan elämiseen, asumisosan asumiseen ja harkinnanvaraisen osan viimesijaiseksi turvaksi.

Tavoitteet

Yhteen perusturvaetuuteen siirrytään vaiheittain tukien määräytymisperusteita yhdistämällä. Työttömyyden ajan perustoimeentulon turvaaminen yhdellä etuudella sujuvoittaa sosiaaliturvaa.

Palaute pyydetään esittämään alla olevan jaottelun mukaisesti.

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi.

Saamelaiskäräjät arvioi lausunnossaan esityksen vaikutuksia Euroopan ainoan virallisen alkuperäiskansan, saamelaisten oikeuksien toteutumiselle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Saamelaiskäräjät on tuonut esiin useissa lausunnoissaan mm. *Lausunnossa sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä*, kuinka käynnissä olevassa sosiaaliturvauudistuksessa saamelaiset tulisi huomioida alkuperäiskansana sosiaaliturvaa kehitettäessä, lainsäädäntöä uudistettaessa ja ohjeistuksia laadittaessa. Arvioitaessa saamelaisväestön yhdenvertaisuuden edistämisen toteutumista sosiaaliturvauudistuksessa huomiota tulee kiinnittää saamelaisten kulttuuriperinnön ja alkuperäiskansaidentiteetin säilyttämisen turvaamiseen muun muassa turvaamalla alkuperäiskansan kielelliset oikeudet saamen kielilain (1086/2003) asettamat velvoitteet ja kansainvälisten ihmisoikeuksia valvovien elinten Suomen valtiolle antamat suositukset huomioiden. Työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisessa tulee huomioida saamelaisten perinteiset elinkeinot. Näitä kaikkia seikkoja tulisi arvioida kokonaisuudessaan hallituksen esityksessä yleistuesta.

2. Esityksen vaikutukset

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin
- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

Saamelaisia koskeva vaikutusten arviointi

Esityksessä ehdotettu yleistuki olisi uusi tarveharkintainen etuus, joka korvaisi nykyiset peruspäivärahan ja työmarkkinatuen. Sinällään hallituksen tavoite on kannatettava yksinkertaistaa sosiaaliturvan hakua ja sen saantia. Pelkona kuitenkin on, että nyt yleistukeen kaavailtu tarveharkintaisuus voi johtaa siihen, että heikommassa asemassa olevien ryhmien oikeus

toimeentuloon heikentyy entisestään. Lopputuloksena tuen saamisen ehdot kiristyvät ja heidän taloudellinen tilanteensa heikkenee. Erityisesti yleistuen vaikutukset kohdistuvat nuoriin, mutta myös aikaisemmasta poiketen yli 55-vuotiaisiin. Tämä voi erityisesti koskettaa saamelaisia ja heikentää heidän oikeuksiaan sosiaaliturvaan.

Hallituksen lakiehdotusta yleistuen vaikutuksista saamelaisille on haastavaa arvioida kokonaisuudessaan, koska lakiesityksessä ei ole kappaleen 4 osalta tai lain vaikutusten arvioinnissa lainkaan huomioitu vaikutuksia saamelaisten alkuperäiskansa oikeuksiin ja tilanteeseen. Kappaleessa 4.2 on arvioitu pääasiallisia vaikutuksia sekä kappaleessa 4.2.2.1 vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista on arvioitu perustuslain 19§ mukaisesti perusturvan tarpeen näkökulmasta. Samaisen perustuslain 17§ 3 momentin mukaan: "Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla." Erityisesti näiden perustuslaillisten oikeuksien näkökulmasta kokonaisarviolle olisi olemassa perusteet.

Lakiehdotuksessa on arvioitu 4.2.2.2 Yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Kappaleessa käsitellään tasa-arvoa vain sukupuolten tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Kappaleessa olisi tärkeää käsitellä ja huomioida myös vähemmistöjen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Työ- ja toimintakykyä edistävää sosiaaliturvaa kehitettäessä tulee pyrkiä saamelaisväestön tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseen siten, että alkuperäiskansakulttuuria suojataan tarvittaessa positiivisella erityiskohtelulla (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325 § 9). Palvelujen toteutuksessa tulee huomioida saamelaisten perinteisten elinkeinojen ja saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteet. Erityisesti perinteisten elinkeinojen harjoittamisen huomioiminen mm. yleistuen saamisen ehdoissa. Erityisesti perinteisten elinkeinojen harjoittamisen vaikutuksia yleistuen hakemiseen, yleistuen korvausten määräytymiseen. Lisäksi yleislain toteutumisen vaikutuksia tulee arvioida myös saamelaislasten sekä vammaisten oikeudet huomioiden.

Työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisessa tulee huomioida saamelaisten perinteiset elinkeinot, jotka ovat merkittävä osa saamelaisten kulttuuriperintöä ja alkuperäiskansaidentiteettiä. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat kalastus, keräily, käsityöt, metsästys ja poronhoito sekä niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevassa puiteyleissopimuksessa (SopS 1–2/1998) sopimuspuolet ovat sitoutuneet edistämään kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille identiteetin säilyttämisen ja kulttuurin kehittämisen kannalta suotuisia olosuhteita. Saamelaisten perinteisille elinkeinoille on ominaista, että ne ovat sidoksissa vuoden kiertoon ja niissä toimeentulo rakentuu useasta eri lähteestä. Olosuhteet harjoittaa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja vaihtelevat vuosittain. Työttömyysturvasta poistettu 300 euron suojaosa tulisi välittömästi palauttaa, jotta työntekeminen olisi aina kannattavaa. Erityisesti suojaosan poistaminen vaikuttaa nykytilassa erityisesti saamelaisen varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen järjestämiseen, koska lyhytaikaisia sijaisia on haastavaa nykytilassa saada rekrytoitua.

Poronhoitajien oikeudesta yleistukeen tulisi huomioida, ettei poronhoito välttämättä ole päätoiminen tulonlähde mm. nuorilla poronomistajilla. Kaikilla poronhoitajilla ei ole Myel-vakuutusta johtuen

poronhoidon ei päätoimisesta-luonteesta elinkeinonharjoittajana sekä EU-tuen alittavista poromääristä. Porotalouden harjoittaminen voi olla kausiluonteista, tai vähäistä, jolloin asiakkaalla voi olla oikeus työttömyysturvaan toimintakauden ulkopuolella.

Sosiaaliturvan toimeenpanossa tulee pyrkiä etukäteen saamelaiskulttuurille tärkeiden määriteltyjen ehtojen/arvioinnin mukaan harkinnanvaraisuutta hyödyntäen edistämään saamelaisväestön tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Harkinnanvaraisuutta tulee hyödyntää saamelaisväestön alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseen. Harkinnanvaraisuudella sosiaaliturvan toimeenpanossa on mahdollista esimerkiksi tukea saamelaista perinteistä elinkeinoa harjoittavaa turvatakseen hänen toimeentulonsa ja mahdollisuutensa jatkaa elinkeinon harjoittamista myös elinkeinon kannalta olosuhteiltaan heikomman vuoden jälkeen.

Lakiehdotuksessa tulisi jättää Kelalle mahdollisuus saamelaiskulttuurin ja perinteiset elinkeinot huomioivaan selkeään harkinnanvaraisuuteen sekä kiinnittää huomiota mahdolliseen piilevään varallisuusehtoon tai varattomuusehtoon etuutta saadakseen. Mikäli henkilö joutuu elinkeinon kannalta olosuhteiltaan heikompana vuotena luopumaan omaisuudestaan, saadakseen itselleen kuuluvaa sosiaaliturvaa, vaikuttaa se taloudelliseen pärjäämiseen tulevaisuudessa. Lisäksi käytäntö voi olla vastoin yksilön perustuslaillisia sekä omaisuudensuojalakeja.

Vaikutukset toimeenpanijoihin: Saamen kielilain velvoitteet

4.2.3.1 Vaikutukset Kansaneläkelaitokseen

Kappaleessa 4.2.3.1 on arvioitu vaikutuksia Kelan toimintaan. Ennen voimaantuloaan ehdotetut muutokset edellyttävät Kansaneläkelaitoksessa käsittelyprosessien suunnittelutyötä, etuusohjeiden laatimista sekä ratkaisu- ja palveluasiantuntijoiden kouluttamista. Kokonaan uutena etuutena yleistuki edellyttää lisäksi kattavia muutoksia Kansaneläkelaitoksen päätöspohjiin, lomakkeisiin ja asiakaskirjeisiin. oikea-aikaiseen asiakasviestintään on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Yleistuen toimeenpanoon varautuminen edellyttää Kansaneläkelaitoksessa myös laajoja tietojärjestelmämuutoksia. Muutoksia täytyy tehdä muun muassa etuuskäsittelyjärjestelmiin, maksamisen järjestelmiin, tiedonvälitykseen, kuntalaskutusjärjestelmään, kirjanpitoon ja sähköiseen asiointiin. Kelaa sitoo saamen kielilain (1086/2003) velvoitteet. Näiden velvoitteiden toteuttaminen vaatii Kelassa resursseja sekä saamelaisosaamista. Kelan kielilain mukaisten toimien toteuttamiseksi on kehittämis- ja muutostyöhön turvattava ja varattava tarvittavat resurssit.

4.2.3.2 Vaikutukset työvoimaviranomaisiin ja KEHA-keskukseen

Työttömyyden pitkittyessä järjestettävät työnhakukeskustelut ja täydentävien työnhakukeskustelut ovat kannatettava ehdotus. Ehdotetut lähtökohtaisesti kasvokkainen suunnitellut tapaamiset ovat kannatettavia, mutta tapaamiset tulee pystyä järjestämään kaikille saavutettavalla tavalla. Erityisesti Lapissa ja saamelaisten kotiseutualueella on pitkät välimatkat eikä julkista liikennettä ole tarjolla, jolloin etätapaamisten järjestäminen ja mahdollistaminen voi olla kaikille toimijoille tarkoituksenmukaisempaa ja kustannustehokkaampaa. Työnhakukeskusteluiden järjestämiselle alueen

erityispiirteet huomioiden tulisi jättää harkinnanvaraa. Työllistämistä edistäviä palveluita koskevat myös saamen kielilain velvoitteet, jolloin saamelaisten kielelliset oikeudet tulee turvata asiakaspalvelussa ja henkilökohtaisissa tapaamisissa. Palveluiden kehittämistä ja ylläpitoa varten tulee varata ja turvata riittävät toimintaresurssit.

3. Lakiehdotukset

- Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)
- Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)
- Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)
- Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)
- Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)
- Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)
- Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)

Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista

Työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisessa tulee huomioida myös saamelaisten elinkeinopohja sekä perinteiset elinkeinot, jotka ovat merkittävä osa saamelaisten kulttuuriperintöä ja alkuperäiskansaidentiteettiä. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat kalastus, keräily, käsityöt, metsästys ja poronhoito sekä niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevassa puiteyleissopimuksessa (SopS 1–2/1998) sopimuspuolet ovat sitoutuneet edistämään kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille identiteetin säilyttämisen ja kulttuurin kehittämisen kannalta suotuisia olosuhteita. Saamelaisten perinteisille elinkeinoille on ominaista, että ne ovat sidoksissa vuoden kiertoon ja niissä toimeentulo rakentuu useasta eri lähteestä. Olosuhteet harjoittaa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja vaihtelevat vuosittain.

Poronhoitajien oikeudesta yleistukeen tulisi huomioida, ettei poronhoito välttämättä ole päätoiminen tulonlähde mm. nuorilla poronomistajilla. Kaikilla poronhoitajilla ei ole Myel-vakuutusta johtuen poronhoidon ei päätoimisesta-luonteesta elinkeinonharjoittajana sekä EU-tuen alittavista poromääristä. Porotalouden harjoittaminen voi olla kausiluonteista, tai vähäistä, jolloin asiakkaalla voi olla oikeus työttömyysturvaan toimintakauden ulkopuolella.

Sosiaaliturvan toimeenpanossa tulee pyrkiä etukäteen saamelaiskulttuurille tärkeiden määriteltyjen ehtojen/arvioinnin mukaan harkinnanvaraisuutta hyödyntäen edistämään saamelaisväestön tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Harkinnanvaraisuutta tulee hyödyntää saamelaisväestön alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseen. Harkinnanvaraisuudella sosiaaliturvan toimeenpanossa on mahdollista esimerkiksi tukea saamelaista perinteistä elinkeinoa harjoittavaa turvatakseen hänen toimeentulonsa ja mahdollisuutensa jatkaa elinkeinon harjoittamista myös elinkeinon kannalta olosuhteiltaan heikomman vuoden jälkeen. Työttömyysturvasta poistettu 300 euron suojaosa tulisi välittömästi palauttaa, jotta työntekeminen olisi aina kannattavaa. Suojaosan poistaminen vaikuttaa nykytilassa erityisesti saamelaisen varhaiskasvatuksen sekä saamenkielisen perusopetuksen

järjestämiseen, koska sijaisia on haastavaa nykytilassa saada rekrytoitua avoimiin lyhytkestoisiin toimiin.

Lakiehdotuksessa tulisi jättää Kelalle mahdollisuus saamelaiskulttuurin ja perinteiset elinkeinot huomioivaan selkeään ja määriteltyyn harkinnanvaraisuuteen sekä kiinnittää huomiota mahdolliseen piilevään varallisuusehtoon tai varattomuusehtoon etuutta saadakseen. Mikäli henkilö joutuu elinkeinon kannalta olosuhteiltaan heikompana vuotena luopumaan omaisuudestaan, saadakseen itselleen kuuluvaa sosiaaliturvaa, vaikuttaa se taloudelliseen pärjäämiseen tulevaisuudessa. Lisäksi käytäntö voi olla vastoin yksilön perustuslaillisia oikeuksia sekä omaisuudensuojalakia.

4. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

- Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
- Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
- Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista

5. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta
- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä
- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämiselakiin ehdotetuista muutoksista

6. Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

7. Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

8. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

9. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

10. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

11. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

12. Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

13. Laki kansaneläkelain muuttamisesta

14. Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

15. Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

16. Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

17. Laki merimieseläkelain muuttamisesta

18. Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

19. Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

20. Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

21. Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

22. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

23. Laki maatalousyrittäjien lomituspäivälain 4 §:n muuttamisesta

24. Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

25. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

26. Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

27. Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

28. Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

29. Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta
30. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta
31. Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta
32. Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta
33. Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta
34. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta
35. Laki ulosottokaaren muuttamisesta
36. Laki oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

4. Muuta lausuttavaa

Jotta saamelaiskäräjillä olisi todellinen mahdollisuus arvioida näin laajan laki-muutoksen kokonaisvaikutusta saamelaisille, tulisi asiassa tehdä lakiehdotukseen kokonaisarvio siitä, miten suunniteltu yleistuki vaikuttaa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin. Koska sosiaaliturvajärjestelmään on tullut hallituskaudella useita laajoja muutoksia, joilla voi olla pienituloisten henkilöiden sosiaaliturvaa ja toimeentulon kannalta negatiivisia vaikutuksia, tulisi näitä muutoksia arvioida myös muihin sosiaaliturvaan tehtävien ja tehtyjen toimien yhteisvaikutuksia. Näiden kokonaisarvioiden puuttuessa lakikokonaisuudesta lausuminen on saamelaiskontekstissa haastavaa.

Useissa Suomen ratifioimissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa suojataan saamelaisten oikeus omakielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suomi on saanut suosituksia ihmisoikeuksia valvovilta elimiltä parantaa näitä palveluita. Ihmisoikeuksien valvontaelinten kannanotoissa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeus nähdään ennen kaikkea välineenä turvata alkuperäiskansojen kulttuuri. Saamelaisen kulttuuriperinnön turvaaminen edellyttää saamelaisten mahdollisuutta hallita mahdollisimman laajasti omaa sosiaalista ja kulttuurista kehitystä sekä osallistua sen suunnitteluun alueellisella ja kansallisella tasolla. Toimenpiteiden sekä lain valmistelu tulee perustua saamelaisten osallisuuteen (Laki saamelaiskäräjistä 1995/974 § 6) sekä riittävään ja ajantasaiseen tietoon saamelaisväestön työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista seikoista esimerkiksi saamelaisten perinteisten elinkeinonharjoittajien osalta.

Perustuslain 19§ 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Jotta yleistuen vaikutuksia voidaan arvioida perustuen tutkittuun tietoon, tulee välittömästi kiinnittää huomioita saamelaisia koskevaan tietopohjaan. Sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa käytettävän tiedon laatua ja määrää arvioitaessa tulee huomioida YK:n TSS-yleissopimusta valvovan komitean vuonna 2021 antama suositus siitä, että Suomen tulisi parantaa tiedonkeruujärjestelmäänsä, jotta se tuottaisi luotettavia, kiellettyjen syrjintäperusteiden mukaan eriteltyjä tietoja ja jotta pystyttäisiin tunnistamaan ne ryhmät, jotka ovat muita heikommassa asemassa käyttäessään taloudellisia, sosiaalisia, ja sivistyksellisiä oikeuksiaan. Ilman ajanmukaista tietopohjaa yleistuen vaikutuksista ei voida olla varmoja, miten perustuslain mukainen kirjaus toteutuu saamelaisten kohdalla.

Yleistuki perustuisi tarveharkintaan, jolloin alkuperäiskansan erityispiirteet ja -oikeudet voivat jäädä vähemmälle huomiolle, jos järjestelmä ei sisällä mekanismeja kulttuuristen oikeuksien suojelemiseksi. Yleistuki voi olla hyödyllinen palveluita tehostava ja yksinkertaistava malli, jos se

tunnistaa ja huomioi alkuperäiskansan erityistarpeet, kuten kulttuuriset erityispiirteet, saamelaisten kielelliset oikeudet ja perinteiset elinkeinot.

Sosiaaliturva-uudistusta koskevassa valmistelussa tulee varmistaa saamelaisten osallisuus (Laki saamelaiskäräjistä 1995/974 § 6), jotta saamelaisten perustuslaillinen (1999/731) alkuperäiskansaoikeuksien toimeenpano voi toteutua. Saamelaiskäräjät on esittänyt, että parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean valmistelutyön tueksi tulisi perustaa saamelaisten sosiaaliturvaa käsittelevä oma työryhmänsä. Tämä ehdotus tulisi nyt huomioida, jotta Suomessa ei heikennettäisi saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia sosiaaliturvauudistuksen myötä.

Saamelaiskäräjät kiinnittää vielä huomiota yleistukilain arvioituun voimaantuloaikatauluun. Lain voimaantulon tavoitteeksi on kirjattu 1.2.2026. Arvoitu voimaantuloaika on todella lyhyt, jotta saamelaisiin kohdistuvia kokonaisvaikutuksia voidaan arvioida realistisesti. Lisäksi Kelan ja muiden yleislakia toteuttavien viranomaistahojen kannalta siirtymäaika on liian lyhyt.

Tuomas Aslak Juuso
Puheenjohtajan sijainen

Riitta Lehtola-Kosonen
sosiaali- ja terveyssihteeri

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 19.6.2025

Lisätietoja antaa: Sosiaali- ja terveyssihteeri Riitta Lehtola-Kosonen, riitta.lehtola-kosonen@samediggi.fi,
+358 (0)44 777 4820

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 8 pages before this page
Dokumentet inneholder 8 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 8 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 8 sider før denne side

Detta dokument innehåller 8 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende